

Het thema fraude als rode draad in de RA-opleiding

CEA ziet er op toe dat de accountantsopleidingen in Nederland aan de eindtermen voldoen. Daartoe houdt CEA onder meer periodiek beleidsgesprekken met de aangewezen universitaire theoretische opleidingen tot RA. In 2019 stond het onderwerp 'fraude' centraal tijdens deze beleidsgesprekken. De conclusie is dat de aandacht voor fraude als een rode draad door de opleidingen heen loopt en dat de studenten daarmee een solide basis ontwikkelen voor de praktijk als beginnend beroepsoefenaar.

Uit de gesprekken bleek ook hoe iedere opleiding met haar eigen 'couleur locale' dit onderwerp adresseert in haar curriculum, waarbij een aantal good practices naar voren kwamen. Op de vraag of de student nu zodanig getraind wordt dat deze ook daadwerkelijk de geleerde vaardigheden in de praktijk toepast op dit gevoelige onderwerp was het antwoord van alle opleidingen eensluidend: de opleiding geeft de basis mee, maar de student zal de toepassing ervan in de praktijk verder moeten leren en ontwikkelen.

Het begrip fraude en de afgrenzing ervan

'Fraude is een veelkoppig monster' werd gesteld tijdens één van de gesprekken. Hierbij werd gerefereerd aan de breedte van het begrip fraude: tijdens de gesprekken kwamen onder andere verslaggevingsfraude, diefstal, corruptie, witwassen, belastingontwijking en cybercrime aan de orde. Hierbij spelen verschillende wettelijke regimes die soms verschillende meldingsplichten hebben. Het begrip fraude en de bijbehorende wet- en regelgeving, inclusief NOCLAR en het fraudeprotocol, behoren tot de standaardstof van de opleidingen.

Alle opleidingen geven ook consistent aandacht aan het bespreken van actualiteiten tijdens de colleges, waarbij fraude een regelmatig terugkerend onderwerp is. Hierbij komt ook de discussie met betrekking tot de rol van de

accountant voor het ontdekken van fraude (prestatie- versus verwachtingskloof) aan de orde.

Maatschappelijke waarden en normen zijn aan veranderingen onderhevig. De ontwikkelingen in het beroep op dit gebied - zoals toenemende samenwerking met forensisch accountants of verbreding van de accountantsfunctie naar bredere wettelijke compliance controle - zullen nauwlettend gevolgd moeten worden in relatie tot de eindtermen.

Signaleren en reflecteren

De meeste studenten hebben bij aanvang van hun post-initiële opleiding weinig of geen werkervaring en moeten nog 'streetwise' gemaakt worden om signalen van fraude te onderkennen en hiervoor als het ware een intuïtie te ontwikkelen. Door het geven van voorbeelden van fraude en/of studenten zelf te laten **brainstormen** over fraudemogelijkheden faciliteren de opleidingen studenten inzicht te verkrijgen in frauderisico's die zich bij klanten voor kunnen doen. De opleidingen maken ook gebruik van **casuïstiek** om fraudesignalen te bespreken met studenten. Een good practice is het behandelen van één casus vanuit de verschillende kernvakken in het curriculum. Hierdoor leert de student de casus vanuit de verschillende perspectieven te analyseren. Opleidingen besteden ook (in verschillende mate) aandacht aan de theorie vanuit de **psychologie**, waarbij een aantal opleidingen een gedragsspecialist inzet. Ten slotte besteden, zoals al vermeld, alle opleidingen consistent aandacht aan het bespreken van de actualiteiten tijdens de colleges.

In toenemende mate wordt ook aandacht besteed aan het gebruik van data-analyse tijdens de (fraude)controlewerkzaamheden. De aandacht hiervoor verschilt per opleiding. Een gesignaleerde good practice is het beschikbaar stellen van een **ERP-omgeving** aan studenten waarin ze kunnen oefenen in data analyse.

Fraude kan op vele verschillende manieren plaatsvinden en fraudetechnieken ontwikkelen zich voortdurend. Het creëren van **contextuele intuïtie** en het **reflecteren** erop is daarom een belangrijk attentiepunt tijdens de opleiding. Het belangrijkste middel dat de opleidingen gebruiken om studenten te leren reflecteren is het gebruik van dilemma's, waarbij geen goed/fout antwoord bestaat. Door groepsdiscussies leren studenten te reflecteren op de diverse opvattingen. De mate waarin en de wijze waarop de opleidingen deze dilemma's gestructureerd in het curriculum verwerkt hebben verschilt per opleiding. Een gesignaleerde good practice is het verwerken van dilemma's als een rode draad door de verschillende vakken heen. Een andere good practice is de inzet van **gastdocenten** zodat studenten leren om onderwerpen ook vanuit een ander perspectief te beoordelen. Eén opleiding laat de studenten samenwerken met studenten van andere studierichtingen, hetgeen ook het perspectief van de studenten verbreedt.

Van denken naar doen

Naast signaleren en reflecteren is er aandacht voor communiceren. Dit betreft zowel communicatie met de klant als communicatie binnen het audit-team. Binnen de opleidingen is in verschillende mate aandacht voor dit onderwerp. Een aantal opleidingen maakt gebruik van gedragsdeskundigen die een college/workshop geven waarna met de studenten ingegaan wordt op hun **eigen dilemma's**. Vrijwel alle opleidingen maken gebruik van rollenspelen, waarvan sommige met externe acteurs, zodat studenten leren communiceren in (nagebootste) praktijksituaties. Daarnaast is het schrijven van **opiniestukken** in een aantal curricula opgenomen. Hierbij worden de studenten getraind in het schriftelijk onderbouwen van hun argumentatie. Ook wordt aandacht

gegeven aan de integratie van theorie met de praktijk. Een aantal opleidingen heeft een integratiecasus danwel een specifieke integratie module verwerkt in hun curriculum. Gezien de toenemende aandacht voor fraude en inzet van forensisch accountants overwegen sommige opleidingen in de toekomst meer aandacht aan de samenwerking met forensisch accountants in de opleiding te besteden.

De dossiervorming en reviewtechnieken kwamen niet expliciet naar voren in de gesprekken; hierbij werd met name verwezen naar het belang van een goede praktijkbegeleiding door ervaren beroepsuitoefenaren op dit gebied.

Het vervolg

Tijdens de beleids gesprekken hebben de opleidingen aangegeven hoe het thema fraude in de theoretische opleidingen verwerkt is, waarbij geconcludeerd wordt dat studenten een solide basisvorming krijgen. De daadwerkelijke toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden moet zich uiteraard in de praktijk bewijzen. De vraag is of de geconstateerde inspanningen van de opleidingen zich ook voortzet in de verdere carrière van de accountant. Deze voortgezette ontwikkeling is met name van belang omdat de beginnend accountant nog geen eindverantwoordelijkheid draagt voor specifieke werkzaamheden zoals: contact met de cliënt over gesignaleerde fraude, het inschakelen van een forensisch accountant en de uitvoering van de melding. Deze werkzaamheden zullen zich pas later in zijn/haar carrière voordoen.

Een ander interessant vraagstuk is of de perceptie van de opleidingen en CEA overeenkomt met de perceptie van de studenten: vinden studenten dat de theoretische opleiding hen een solide basis verschaft met betrekking tot het onderwerp fraude, zodat ze hiermee in de praktijk uit de voeten kunnen? CEA is voornemens om hier vervolgonderzoek naar te doen.